

Hajyň imisalalygy we syýasatyň ahlaksyzlygy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Hajyň imisalalygy we syýasatyň ahlaksyzlygy HAJYŇ IMISALALYGY we SYÝASATYŇ AHLAKSYZLYGY

Haj parzyny berjaý etmegiň we hajylaryň howpsuzlygy Saud Arabystanyň elmydama kösstüz oñaryp gelen işi. Bu ýylky haj zyýaraty-da şol howpsuzlygyň we asudalygyň dowamy bolar
On dört asyrdan gowrak wagt bări muslimnar her ýyl yslamyň baş şertinden birini ýerine ýetirmek, parzdyr ybadatlaryny birkemsiz tamamlamak we Gurhanyň «Soňra hapalaryny giderip arassalansynlar. Aýdylan janylaryny bersinler. Käbäni togap etsinler» buýrugyny ýerine ýetirmek üçin haj möwsümine garaşýarlar.

Dünýä boýunça muslimlaryň sanynyň bir milliarddan geçmegin,

döwrebap transport serişdeleri bilen aragatnaşygyň aňsatlaşmagy, emma muňa derek Mekgedäki ybadat meýdanlarynyň diňe haj möwsüminiň Zülhiçje aýynyň birnäçe günü bilen çäkli bolandygy sebäpli muslimanlar şu meselede täze syýasatlary işläp düzmäge mejbur boldular.

Bu syýasatlaryň arasynda her ýyl ýurtlaryň ilatynyň belli bir derejesuniň haj parzyny berjaý etmegini boýunça ylalaşyga gelinmegi hem bar. Munuň özi yslam ýurtlarynyň üstünde ylalaşyga gelen ýagdaýlary we şertleri bilen ülňüleri bar. Onlarça ýyl bări dowam edip gelýänem bolsa, bular ýaly zat yslam taryhynyň gadymy gecmişinde ýokdy. Yöne aýdyşymyz ýaly, wagtyň, ýeriň we şertleriň üýtgemegi muslimanlary dini pozisiýalaryny, syýasatlaryny we öňe sürýän prinsiplerini kämilleşdirmäge mejbur etdi. Bular durmuşa geçirildi we dini parzlaryň berjaý edilişini aňsatlaşdyrdy.

Eýýäm ýüz ýyla golaý wagt bări Saud Arabystany döwleti hajyň doly hemayatkärligini we howandarlygyny boýnuna alyp gelýär hem-de patyşalary «Hadymul Haremeýni-Şerifeýn» unwanyny buýsanç bilen göterýärler.

Saud Arabystany patyşalygynyň mirasdüşer şazadasynyň öňbaşylyk edýän 2030-nju ýyl üçin maksatnamasynda (Видение Саудовской Аравии 2030 (араб. رؤية السعودية 2030) haj parzynyň aýratyn ýeri bar. Göz öňüne tutulýan maksatnama haj we umra zyýaratyny etmek isleyän muslimanlar üçin birnäçe prosesurany aňsatlaşdyrdy.

«Mesjidi-Haramda» we «Mesjidi-Nebewide» taryhy giňeltme işleri geçirildi. Ýokary hili hyzmatlar hödürlendi.

Hemme zatdan öň dini amallaryň we ybadatlaryň aňsatlyk we rahatlyk bilen berjaý edilmegi üçin doly howpsuzlyk ýola goýuldy.

Bularyň barsy hemmeleriň deňli-derejeli we hemmetaraplaýyn ýerine ýetirilýändigine gözü bilen görüp duran taryhy üstünlikleri we döwrebap üýtgesmeleridir.

Gadymy taryhy we haj boýunça bolup geçen çekişmelerdir wakalary bir ýana goýsak, häzirkizaman ýurtlaryň durnuklylyga ýetmeginden soň haj ybadatyň iki belli topardan başga nyşanasyna alan bolmady we dini rolundan daşlaşdyrylmaga

synanyşylmady.

Bu toparlaryň birinjisi «Musulman doganlar» ýa-da şuňa meňzeş syýasy yslam toparlary bilen «El-Kaidedir» DEAŞ ýaly dini rasistik toparlary öz içine alýan sünni fundamentalizmidir. Ikinjisi, ýa hemayatkär döwletiň özünden, ýa-da oňa bagly toparlardan, partiýalardan, milisiýa otrýadlaryndan bolan shaýy fundamentalizmi ýa-da syýasy yslam hereketleriň shaýy wersiýasydyr.

Şu ýylky haj möwsümünde, ýagny, hijri 1445-ji ýa-da milady 2024-nji ýylda, şol iki fundamentalizmi haj möwsümini nyşanalamaǵyny dowam etdirýär.

Bir ýarym milliard musulmanyň arasynda diňe şu päliýamanlae hajyň imisalalygyny bozmaga synanyşýarlae. Sünni fundamentalizmi «Musulman doganlaryň» «halkara topary», syýasy yslamyň, toparlaryň del simwollary, dije we diňe syýasy çekişmeleriň hatyrasyna hajyň howpsuzlygy boýunça şübe oýandyryp biljek kampaniýany taýynlaýarlar.

Shaýy fundamentalizmi bolsa haj parzynyň dowam edýän döwründe «müşrikleriň ret edilmeginden» söz açýar. İki fundamentalizmem aňyrsynda kim duranam bolsa, Saud Arabystanynyň haj parzynyň haýsydyr bir topar tarapyndan haýsydyr bir görnüşde syýasy taýdan ulanylmaǵyna hiç hili ýol bermeýändigini we bermejeguni gowy bilyär.

«Musulman doganlar» toparyny esaslandyryjy Hasan el-Benna patyşa Abdyleziziň döwründe on gezek dagy haj zyýaratyny edipdi. Emma patyşa Abdyleziz Bennanyň Saud Arabystanında «Musulman doganlaryň» şahamcasyny açmaga eden haýyasma kes-kelläm garşı cykdy we Saud Arabystany Bennany haj parzynyň berjaý edilýän döwründe syýasatyň islendik görnüşiniň aralaşdyrlmazlygyny berk duýdurdy. Yöne şol bir wagtyň özünde Bennany haj zyýaraty döwründe syýasy taýdan nyşana alnyp, jayna kast edilmekdenem gorady.

«Musulman doganlar» topary Saud Arabystanynyň haj zyýaratynyň syýasy taýdan ulanmagyny ret edýändigini bilyändigine garamazdan, bu döwri elmydama toparyň düzümini güýçlendirmek, tarapdar toplamakbwe ideologiyásynyň propogandasyny etmek üçin ulanyp geldi.

Ikinji hili fundamentalizmem şol ýoldan ýöredi. Eýranda Yslam rewolýusiýasynyň bolup geçmeginden soñ «rewolýusiýany eksport etme» ýagny arap ýurtlaryna aralaşdyrma düşünjesi ýaýrady.

Haj parzynyň berjaý edilýän döwründe «müsriklerden yüz öwürme» bidgaty şu pikiriň ýatgysyndan döredi. Soñky kyrk ýylда yslamy we musulmanlary utandyrýan şowsuz wakalar bolup geçdi, emma Saud Arabystany elmydama bu iki tarapa garşıy hüsgärligi elden bermedi.

1987-nji ýıldaky haj möwsümi döwründe Eýranyň Rewolýusion gwardiyasyň harbylary tarapyndan tälim berlen toparlar hajylaryň howpsuzlygyny nyşanalady: pyçakdyr taýak ýaly sowuk hem-de ölüm howply ýaraglary satyn aldylar. Uly çykyş gurap howpsuz ýagdaýda haj parzyny berjaý edýän hajylardan we jemgyýetçilik howpsuzlygynyň işgärlerinden kim öňlerden duşsa ganly we gazaply ýagdaýda öldürdiler.

Saud Arabystanyň howpsuzlyk güýçleri merdanalyk bilen garşysyna dikiliп, olary duruzýanca, we asudalygy ýola goýýanca muny dowam etdirdiler. Diňe howpsuzlygyň üpjün edilmeginden soñ musulmanlar haj parzlaryny doly tamamlap bildiler.

Haj parzyny nyşanalama kampaniýalary soňam dek ýatmady, gaýtam ösdürildi we 1989-njy ýıldaky haj parzynyň berjaý edilýän döwründe bombaly teraklar bolup geçdi, emma Saud Arabystany ýene-de bulara garşıy sak durdy.

Päliýamanlaryň ähli meýilnamalaryny we bet pygylaryny entek amala aşmanka paş etdi, haj parzynyň berjaý edilişini we hajylary her dürli syýasy, dini ýa-da mezhepleýin şygar astynda şeýtany görnüşde nyşana alynmagyndan gorady.

Iň geň galdyryjy we gynandyryjy ýeri bolsa, bu iki ekstremistik fundamentalizmiň yslamyň adyndan, yslama wekilçilik edýändigini we yslamy gorayandygyny öňe sürüyän şygarlar bilen haj parzyny howpsuz berjaý edýän hajylary nyşana almagydyr. Yslamyň iň esasy şertlerinden, parzlaryndan birini ýok etmegeni meýilleşdirmegidir.

Fundamentalistik çykyşlary tankyt etmegeniň gutulgysyz borçdugy hakykatyny öňe çykarýanam şudur.

Sözümi soňlap aýdanymda, haj parzyny berjaý etmegeniň we

hajylaryň howpsuzlygy Saud Arabystanynyň elmydama kösstüz oñaryp gelen işi. Bu ýylky haj zyýaraty-da şol howpsuzlygyň we asudalygyň dowamy bolar.

Baýramyňyz mübarek bolsun.

Abdylla UTAÝBI,
Saud Arabystanly ýazyjy, yslamy akymlar boýunça barlagçy.

Duşenbe, 17.06.2024 ý. Publisistika